

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ (ПУЕТ)

**ІВАН СТЕШЕНКО НА ТЛІ ЕПОХИ:
КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.**

ЗБІРНИК
матеріалів Всеукраїнського круглого столу

(м. Полтава, 2 грудня 2024 року)

Полтава
ПУЕТ
2025

листа йдеться про підготовку Археологічного з'їзду в Чернігові у 1908 р.

53. Обшук в оселі Стешенків відбувся 1906 року в день янгола Оксани Михайлівни.

54. Йдеться про Історичне товариство імені Нестора-Літописця.

55. Кошовий Василь Петрович (бл. 1870–1914) – земський статистик у Полтаві, Житомирі, Києві, громадський діяч. Публікувався у «Літературно-Науковому Вістнику».

56. Йдеться про Київський український клуб, організатором і головою якого був Микола Лисенко. Відкритий 1908 р. Клуб одразу став центром українського культурного життя у Києві, 1912 р. був ліквідований владою, натомість замість нього було організовано Київський український клуб «Родина».

57. Гехтер Максим (1885–1947) – громадський і політичний діяч, публіцист, дипломат в період УНР.

УДК 929:82-94Стешенко

Марина Чиркова
(Полтава)

ІВАН СТЕШЕНКО У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ

У статті проаналізовано висловлювання різних політичних і громадських діячів про І. М. Стешенка – першого міністра освіти незалежної України. На їх підставі складено характеристику цього громадсько-політичного діяча, який заклав підвалини системи національної освіти. Зроблено висновок про затребуваність у сучасному українському суспільстві політиків, які сповідують «етичний соціалізм» і самовіддано борються за втілення у життя його принципів.

Ключові слова: *Генеральний Секретаріат, освіта, українізація, національна школа, український народ.*

The article analyzes the statements of various political and public figures about I. M. Steshenko – the first minister of education of independent Ukraine. On their basis, a characteristic of this social

and political figure of the period of the Ukrainian revolution of 1917–1921, who laid the foundations of the system of national education, was compiled. The conclusion is made about the need in modern Ukrainian society for politicians who profess «ethical socialism» and selflessly fight for the implementation of its principles.

Keywords: *General Secretariat, education, Ukrainisation, national school, Ukrainian people.*

Особлива роль у формуванні національної самосвідомості як запоруки розбудови незалежної держави належить освіті, адже у функціональному полі цього соціального інституту відбувається вивчення національної історії, культури та мови, вітчизняної соціально-політичної та філософської спадщини. Це добре розумів Іван Матвійович Стешенко – талановитий педагог, літературознавець, письменник, перекладач, член Історичного товариства Нестора-літописця, секретар Українського наукового товариства у Києві (з 1907), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (з 1917), тому після Лютневої революції 1917 р. він всі свої сили, енергію, час присвятив створенню системи національної освіти. Після проголошення незалежності України про нього написано чимало: збірник «Український педагог Іван Стешенко» (1994), у 1-му томі монографії І. Лікарчука «Міністри освіти України» (2002) проаналізовано роль І. Стешенка як організатора розбудови національної школи, його громадсько-політичній та науковій діяльності присвячені праці Г. Александрової, Л. Березівської, С. Білоконя, В. Білоцерківського, С. Болтівця, В. Верстюка, В. Головченко, О. Завальнюка, Т. Ківшар, В. Майбороди, Л. Реви, О. Сухомлинської, І. Сойко, Ю. Телячого, Г. Титаренка, І. Тюрменко, Ю. Хорунжого та ін. Проте, зосередившись на результатах діяльності громадсько-політичного діяча та науковця, більшість дослідників залишає поза увагою особисті якості, які спонукали його очолити боротьбу за українське шкільництво. Отже, доречно проаналізувати свідчення колег, однодумців і просто сучасників І. М. Стешенка, щоб окреслити риси характеру, які допомогли йому стати першим українським міністром освіти.

І. Стешенко став одним із фундаторів і керівником Товариства шкільної освіти, яке з березня 1917 р. розпочало активну діяльність як культурно-просвітницька організація для розбудови нової української школи. На його засіданні 24 березня Іван Матвійович виступив із закликом до українських учителів взяти участь в Учительському з'їзді: «Перед нами на першому місці стоїть заснування рідної школи, щоб народ наш не калічив свого духа, а приймав світло науки у відповідних національних формах» (*Нова Рада*, № 1. С. 4). Українізація початкової освіти не викликала заперечень учительства й суспільства загалом, але щодо націоналізації середньої та вищої школи, організації науки – ця справа потребувала чималих зусиль. За спогадами Михайла Грушевського, «треба було доказувати багацько, боротись, доводити на конкретних прикладах. Ряд українських діячів на се звернули всю свою енергію, на чолі їх пок[ійний] Стешенко, що підпорядковував сій справі всі інші свої інтереси» (Грушевський М., 1989. С. 140).

Після створення 15(28) червня 1917 р. Генерального секретаріату освіти його очільником був призначений І. Стешенко. На цій посаді Іван Матвійович отримав змогу втілювати в життя ідеї, обґрунтовані ним ще 1905 р. у статтях «Об украинской национальной школе», «О так называемом украинофильстве», «Исторические промахи и украинский язык» та інших. Він наголошував на необхідності створення національної школи та запровадження української мови в усі сфери суспільного життя – суд, театр, церкву, адже вважав, що основними засобами національного відродження є виховання нового покоління мовою, обрядами та звичаями, традиціями українського народу. «Рідна мова є душею, чужа – тільки знаком, що має умовне значення» зазначав І. Стешенко у полеміці з І. Франком щодо творчості Т. Шевченка (Стешенко І. М., 2013. С. 31).

Генеральний секретаріат освіти на чолі з І. Стешенком проводив реформування освітньої галузі відповідно до постанов Всеукраїнських учительських з'їздів, проведених у Києві 5–6 квітня та 10–12 серпня 1917 р. За їх рішеннями нова українська школа повинна бути: єдиною, загальноосвітньою, обов'яз-

ковою, безплатною (мала забезпечувати учнів одягом, харчуванням, підручниками), світською (релігійне виховання дозволялося як виняток – за бажанням батьків); українізованою, з обов'язковим викладанням української мови та літератури, географії та історії України, причому з 1-го вересня 1917 р. навчання в нижчій початковій школі повинно проводитись українською мовою (*Нова Рада*, № 8. С. 1–2). Ця школа мала стати національною як за формою, так і за змістом, що видно з постанови II-го з'їзду: «Національна школа є не тільки ідеальне гасло, а конкретна психологічна, педагогічна і соціально-політична вимога, то школа на Україні повинна не тільки зберегти рідну мову, але змінити також і свої програми. В шкільній роботі мусить бути національна творчість словесна, музична і мистецька, в згоді з індивідуальними нахилами дітей, а також широке ознайомлення з рідним краєм, його історією та вимогами місцевого життя» (*Нова Рада*, № 115. С. 1).

Завдяки активній підтримці свідомої частини українського суспільства, ентузіазму рядових освітян, особистій наполегливості та рішучості генерального секретаря освіти УНР протягом 1917/1918 навчального року повну українізацію вдалося запровадити у третині існуючих початкових навчальних закладів, відкрити 53 українські середні школи, Український народний університет, Українську Академію мистецтв та Українську науково-педагогічну академію, 9 учительських інститутів, мережу двосеместрових курсів.

У брошурі «Поміч учителю в справі національного виховання дітей» І. Стешенко – досвідчений педагог (мав більше десяти років викладацької діяльності, два на посаді директора Тетянинської гімназії для біженців у Києві), переконував, що зміст освіти і виховання тільки тоді матиме успіх, творчо розкриє й розвине індивідуальні здібності дітей, їхні інтелектуальні можливості й нахили, коли буде співзвучним із багатовіковою культурою рідного народу. Цю тезу підтвердила повна українізація (впровадження україномовного викладання та предметів українознавства) у перших класах початкових шкіл. Зокрема, у квітні 1918 р. губернський комісар народної освіти на Київщині

Степан Постернак назвав її наслідки блискучими, бо «діти вдвоє швидше навчилися читати, їм легко давалися перекази й оповідання» (Передерій І. Г., 2009. С. 61).

Проте українізація школи, особливо вищої, викликала активний спротив у різних суспільних верствах, і навіть в уряді, як згадувала Софія Русова (директор департаменту дошкільної та позашкільної освіти Генерального секретаріату освіти): «З Стешенком приємно було працювати, він був молодий, жвавий націоналіст, не звертав великої уваги на формальний бік праці і переводив з усією рішучістю гасло «українізація народної освіти, всіх шкіл, всіх освітніх організацій»... Ніхто з слідуючих міністрів освіти не ставив так категорично й рішуче справу українського шкільництва, як Стешенко, і через нерішучість наших міністрів наша школа дуже багато програла... Проти Стешенка, за його рішучу боротьбу з росіянами, повставали навіть в Уряді» (Русова С., 2004. С. 178–181). У спогадах Олександра Лотоцького (член УПСФ, генеральний писар Генерального Секретаріату восени 1917 р., державний контролер УНР весною 1918 р.) теж є свідчення про обструкцію генеральному секретарю освіти: «Твердо і простолинійно переводячи українізацію школи, наражався на гострі напади з боку московських елементів, що знайшли собі підтримку в одному з найближчих співробітників Стешенкових – у тодішньому попечителеві київської округи, українцеві В. П. Науменкові» (Лотоцький О., 1932. С. 213). Конфлікт з Володимиром Науменком, який, не тільки ігнорував розпорядження Генерального секретаріату освіти, але й категорично виступав проти них, тривав кілька місяців, проте Іван Стешенко «через толерантність своєї натури не хотів вживати насильства і бажав розв'язати цю справу шляхом порозуміння...» (Білецький Л. Т., 2013. С. 44).

Микола Ковалевський (голова УПСР, колега по уряду – генеральний секретар продовольчих справ) згадував про І. Стешенка як про типового «українського інтелігента передреволюційної епохи з її народницькими ідеалами, самопожертвою і відданістю українській справі», який не перебільшував значення політичної боротьби, а всі свої сили віддавав піднесенню

української культури. Політик порівнював Івана Матвійовича з народним трибуном, промови якого відзначалися не тільки глибоким аналізом, об'єктивністю вченого, але й вишуканістю форми. «Звичайно, дуже радикальний в національних постулатах» (Грушевський М., 1989. С. 131) М. Ковалевський захоплювався енергією і запалом І. Стешенка: «В цій справі не знав він компромісів і твердою рукою запроваджував українську мову в народних школах. Російські кола ненавиділи Івана Стешенка. Вони розуміли, що повернення прав української мови в школах вириває у них з рук останнє знаряддя русифікації і нищить останні позиції російського імперіалізму і його панування на українській землі» (Ковалевський М., 1960. С. 390).

Євген Чикаленко (член УПСФ і Центральної Ради, видавець «Нової Ради»), добре знайомий з І. Стешенком протягом двох десятиліть, за безкомпромісність називав його Іваном-Воїном і щирим українським громадським діячем, проте вважав, що Івана Матвійовича призначили генеральним секретарем освіти тільки тому, що виступаючи майже на всіх київських мітингах «своім видатним ораторським хистом захоплював громадянство і придбав славу одного з найвидатніших громадських діячів того часу» (Чикаленко Є., 2011. С. 130–132). Свідчення Є. Чикаленка, вочевидь, є суб'єктивними, бо він з середини березня й до середини жовтня 1917 р. перебував у своєму маєтку на Херсонщині й безпосередньої участі у роботі Центральної Ради не брав.

Детально схарактеризував діяльність І. Стешенка на чолі Генерального секретаріату освіти його безпосередній підлеглий та однодумець – керівник відділу професійної освіти департаменту загальноосвітніх і професійних шкіл Леонід Білецький: «Позитивних рис у його діяльності було дуже багато: перша риса була та, що Іван Стешенко умів підібрати собі добрих співробітників... Повна ідейна солідарність, повна дружня й товариська співпраця, повна відданість справі не за страх і за матеріальні вигоди, а за совість – це була основна риса в Міністерстві Освіти... Іван Стешенко не був адміністратор, так би мовити, бюрократом в ліпшому розумінні цього слова... накопичувались на його столі папери, різні прохання, заяви і лежали

тижнями, бо з багатьма з них не знав, що робити, як їх пустити в рух... Це міністр був чистої ідеї, який служив з повною відданістю» (Білецький Л. Т., 2013. С. 54–55). Проте, якщо з сучасних позицій підходити до оцінки діяльності міністра як політичного діяча, який визначає напрям політики, а не займається адмініструванням, тоді керівництво міністерством І. Стешенка не може викликати жодних нарікань: «Борючись із першого дня за українську народну школу, за українську мову і науку,... Іван Стешенко був тією авангардною силою, що мурувала міцні підвалини для української культури в її майбутньому... тоді бюрократизму було якнайменше, але ентузіазму, романтичного запалу, сповненого національно-культурної свідомості і віри в свої непереможні сили було якнайбільше; разом з тим було і реальним політичним чинником в освітній і шкільній справі, бо дивилось на свою справу не із-за свого канцелярійного столика, а йшло в гущу реальної діяльності і там творило те, що було потрібно для української освітньої справи» (Білецький Л. Т., 2013. С. 67–68).

Микита Шаповал (член УПСР, генеральний секретар пошт і телеграфу) через газету «Відродження» висловив співчуття з приводу вбивства І. М. Стешенко, в якому наголосив: «під час спільної праці в Ген. Секретаріаті викликав у мене велику пошану і щиру приязнь до цього невтомного культурного робітника біля відродження України... Він сміливо йшов уперед і творив дійсне Міністерство народної освіти, згромаджуючи культурні сили, вдохновляючи їх на культурний подвиг і невтомною працею даючи гідний подиву й вдячності приклад. Працював же скромний, позбавлений хвороби на політичний кар'єризм, Іван Матвійович, м'який й бадьорий оптиміст. Любов його до українського народу й самостійної України була більша й вища його здібностей та його недостатків! І вона творила великий масовий рух до рідної школи, науки і просвіти» (*Відродження*, 1918. С. 4).

У передрукованому з «Нової Ради» «Газетою Зінківського повітового земства» некролозі за авторством Сергія Єфремова (голова УПСФ, заступник голови Центральної Ради, генераль-

ний секретар міжнаціональних справ) про вбитого в ніч з 29 на 30 липня 1918 р. Стешенка є такі рядки: «Література, наука, освіта – такі були сфери, в яких найкраще почував себе небіжчик. У політиці він теж проводив свої улюблені методи чисто культурної боротьби. Широко освічений сам, освітою він воював і за відродження рідного народу, якому присвятив усе життя своє свідомої пори» (Газета Зіньківського повітового земства, 1918). Університетський приятель і біограф І. Стешенка Олександр Тулуб зазначав: «Відстоюючи інтереси рідної школи, І. М. найбільше прикладав свою енергію на задоволення духовних потреб українського народу, які цілком нехтувалися чужою владою на протязі цілих віків» (Тулуб О., 1929. С. 103).

Віктор Андрієвський (член УДХП, губернський комісар освіти на Полтавщині у 1917–1918 роках) був добре знайомий з Іваном Матвійовичем і так відгукувався про його убивство: «Особистих ворогів Стешенко не мав – се був милий і добрячої душі чоловік. Людина чесна, ідейна, глибокого розуму і високої гідности, словом, чоловік, котрого любили й поважали усі, хто його знав. Не стало ще одного працівника на українській ниві... Старого, щирого, випробуваного борця, першорядної інтелігентної сили, видатного педагога, критика, поета – багато одареного і до того глибоко чесного чоловіка, що в свій час умів за свої українські переконання багато витерпіти, але ніколи не вмів і не хотів використати для себе свої заслуги» (Андрієвський В., 1923. С. 117–118).

Примітною рисою І. Стешенка була його вірність соціалістичним ідеалам, адже від заснування у 1896 р. разом з Лесею Українкою, М. Коцюбинським, П. Тучапським та ін. групи «Українська соціал-демократія» й до загибелі 30 липня 1918 р. він залишався членом УСДРП. Зокрема, на шпальтах «Робітничої газети» у травні 1918 р. він засудив есерівський уряд за угоду з німцями, наслідком якої, зрештою, стало усунення його від влади після гетьманського перевороту. Він писав, що «треба стати на ґрунт марксистського реалізму. Після нього соціалістична програма, і особливо в аграрних взаєминах, здійснюється тільки на протязі довгого часу. Але для цього потрібен високий

рівень економічного і класового розвитку, – якого в нас немає, як немає і на цілому світі» (Стешенко І., 1918. С. 2).

Автор некролога в «Універсальному журналі» під ініціалами І. Н. (вочевидь, редактор Іван Немоловський – член УПСР, міністр військових справ УНР у січні-лютому 1918 р.) порівнює Івана Стешенка з героєм твору Олександра Олеся «По дорозі в казку», який намагався вивести людей з темного лісу до ясного сонця в країні Казки, але за кілька кроків до мети зневірена юрба забила до смерті свого вождя камінням. «Оця алегорія – це життя Івана Стешенка. ... Він завзято й без упину вів свою працю й поборював всі перешкоди з непоборною вірою, що його шлях – справжній, що скоро кінець того темного лісу, в якому ми опинились, і швидко на узліссі засяє сонце. Поетичний екстаз вносив Стешенко у всяке діло, в якому приймав він участь, але умів при тому всяке діло поставити на міцний реальний ґрунт... Одною з найміцніших підвалин народнього життя є знання – освіта, школа. На неї звернув свою увагу Стешенко, для роботи на освітній ниві скупчив він українське вчительство й вказав йому широку дорогу. Поетична постать його відома всім учасникам учительських з'їзтів, нарад, комісій, а його палке слово в мистецьким обробленню не одному глибоко запало в душу, щоб надовго будити бадьорість та надавати силу для тяжкої праці на користь людям» (І. Н., 1918. С. 1).

4 серпня 1918 р. на проводах в останню путь І. Стешенка у Києві письменниця Людмила Старицька-Черняхівська (керівник видавничої та репертуарної комісії театрального комітету при Генеральному секретарстві освіти) зазначила: «Ви жили громадським життям, але не були політиком... Коли ми чуємо тут слова селянина, слова робітника, коли ми чуємо Вашого учня, то ми бачимо, що не для власної почесності і слави Ви брали на себе ці тяжкі обов'язки... Щастя народу було для Вас вище всього і для цього Ви брали на себе цей тягар» (*Відродження*, 1918. С. 3).

У листі до редакції газети «Нова Рада» від 9 серпня 1918 р. громадські діячі та вчителі, ув'язнені за адміністративні правопорушення до Миргородської тюрми, висловили щире співчуття не лише рідним І. Стешенка, а й усьому українському громадян-

ству з приводу такої «дорогоцінної втрати» й підкреслили, що «у такі скрутні часи, які переживає наша Батьківщина, вона особливо потребує щирих робітників-громадян, яким був вчитель-працівник і дорогий син України І.М.Стешенко» (ДАПО. Арк. 388-389).

Символічно, що і після загибелі Івана Матвійовича українські гімназії, відкриті завдяки діяльності очолюваного ним Генерального секретаріату, а потім міністерства освіти, продовжували поширювати у суспільстві не тільки знання, але й українську культуру. Показовим є приклад полтавської гімназії, наведений у спогадах професора Г. Г. Ващенко: «За два-три роки існування гімназії імені Стешенка Павленки зовсім змінили своє обличчя. Припинилось хуліганство, на вулицях вечорами замість диких вигуків і горлання, лунали стрункі й мелодійні звуки української пісні, широко розгорнула роботу «Провіта». Велику роль в цьому переродженні відіграла школа. Вона стала ніби культурним осередком для Павленків. Діти приносили зі школи цікавість до знання, чемність, навички культурної поведінки, любов до свого народу, до його традицій, до наших письменників і культурних діячів» (Ващенко Г., 1958. С. 307).

У результаті вивчення спогадів про Івана Матвійовича Стешенка учасників Української революції 1917–1921 років складається його образ, як громадсько-політичного діяча – чесного, щирого, безкомпромісного, й водночас м'якого, палкого промовця, вірного своїм ідеалам, готового заради їх досягнення на самопожертву. Примітно, що, незалежно від політичних уподобань або життєвого досвіду, всі свідчення про його недовгий життєвий шлях відображають повагу сучасників до його самовідданості українській справі, щирості серця, безкорисливості, ораторського мистецтва. І. Стешенко став об'єднуючою постаттю у боротьбі за створення нової української школи, відродження української культури, утвердження гуманістичних ідеалів у суспільстві. Можна погодитись з Сергієм Грабовським, що незалежній Україні сьогодні не вистачає саме таких справжніх лівих політиків, які сповідуватимуть «етичний соціалізм», тобто органічно сумішатимуть у своїй політичній діяльності принципи

українськості, соціальної справедливості та моральності (Грабовський С., 2008).

Джерела та література

1. Андрієвський В. З минулого. *Бібліотека «Українського слова»*. Ч. 41. Берлін : Українське слово, 1923. Т. 2: Від Гетьмана до Директорії. Ч. 1 : Гетьман. С. 1–265.
2. Білецький Л. Т. Мої спомини (1917–1926 рр.) / підготовка тексту, вступна стаття та іменний покажчик В. Р. Адамський. Кам'янець-Подільський : «Медобори – 2006», 2013. 239 с.
3. Ващенко Григорій. Історія однієї школи (спогади). *Визвольний шлях*. Лондон : Українська видавнича спілка, 1958. Кн. 3/51 (125). С. 307–312.
4. *Відродження*: щоденна безпартійна демократична г-та. 1918. Число 105.
5. *Газета Зіньківського повітового земства*. 1918. 17 серпня.
6. Грабовський С. Іван Стешенко: бути українцем і лівим політиком водночас. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1145522.html> (дата звернення: 02.02.2021).
7. Грушевський Михайло. Спомини : частина II // *Київ*. 1989. № 8. С. 103–154.
8. Державний архів Полтавської області. Ф. 138. Оп. 1. Спр. 581. Арк. 388-389.
9. І. Н. Іван Стешенко. *Універсальний журнал*. 1918. Число 1. С. 1.
10. Ковалевський М. При джерелах боротьби: спомини, враження, рефлексії. Інсбрук : Марія Ковалевська, 1960. 717 с.
11. Лотоцький О. Сторінки минулого : частина 1. Варшава, 1932. 288 с.
12. *Нова Рада*: газ. політ., економ. і літ. 1917. № 1.
13. *Нова Рада*: газ. політ., економ. і літ. 1917. № 8.
14. *Нова Рада*: газ. політ., економ. і літ. 1917. № 115.
15. Передерій І. Г. Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради: історичний аспект : монографія. Полтава : Вид-во ПолтНТУ, 2009. 160 с.
16. Русова С. Мемуари. Щоденник / В. Сергійчук (упоряд.) ; М. Іщенко (ред.) ; Київ. нац. університет ім. Т. Шевченка, Центр українознавства та ін. Київ : Поліграфкнига, 2004. 544 с.
17. Стешенко Ів. Думи над життям. *Робітничка газета*. 1918. № 269.

18. Стешенко І. М. Твори. Переклади. Вибране листування / упоряд. та авт. біографічного нарису Г. В. Титаренко, післямова Г. А. Александрової. Полтава: ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2013. 628 с., іл.
19. Тулуб Олександр. Іван Стешенко. 1873–1918 (спомини і матеріали). *Україна: науковий журнал українознавства*. Київ : Держ. вид-во України, 1929. Кн. 38. С. 92–104.
20. Чикаленко Євген. Щоденник (1918–1919). Київ : Темпора, 2011. 424 с.

УДК 94(477)“192”С. Петлюра

Людмила Бабенко
(Полтава)

ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: СИМОН ПЕТЛЮРА

У контексті аналізу історичної доби та постаті видатного діяча українських національно-визвольних змагань Івана Стешенка у статті аналізуються деякі аспекти діяльності Симона Петлюри з позиції оцінки ролі особи в історії. Як Іван Стешенко пройшов тривалий і складний шлях повернення із забуття, так і Симон Петлюра повернувся в історичний пантеон через вивчення його життєвого шляху й громадсько-політичної діяльності, очищення імені й постаті від політичних ярликів та фальсифікацій. Акцентовується увага на еволюції поглядів С. Петлюри на питання української державності, її самостійності, військового будівництва, дипломатії тощо.

Ключові слова: Симон Петлюра, Українська революція, Центральна Рада, Директорія, Полтава.

In the context of the analysis of the historical era and the figure of Ivan Steshenko, an outstanding figure of the Ukrainian national liberation struggle, the article analyzes some aspects of Symon Petlyura's activity from the standpoint of assessing the role of the individual in history. Just as Ivan Steshenko went through a long and difficult way of returning from oblivion, Symon Petliura returned to the historical pantheon through the study of his life path and social and political activity, cleansing of his name and figure from political